

DOI: <https://doi.org/10.36719/2707-1146/26/17-24>

Arzu Səxavət qızı İsmayılova

V.Y.Axundov adına Elmi-Tədqiqat Tibbi Profilaktika İnstitutu
arzu_bio@mail.ru

Cəmilə Murtuza qızı Əliyeva

V.Y.Axundov adına Elmi-Tədqiqat Tibbi Profilaktika İnstitutu
rehimova.85@mail.ru

Cahan Sabir qızı Məmmədova

V.Y.Axundov adına Elmi-Tədqiqat Tibbi Profilaktika İnstitutu
cahanmmmdova455@gmail.com

Arzu Eldar qızı Mirzəyeva

V.Y.Axundov adına Elmi-Tədqiqat Tibbi Profilaktika İnstitutu
arzumirzoyeva93@gmail.com

Maya Nəbi qızı Fərzəliyeva

V.Y.Axundov adına Elmi-Tədqiqat Tibbi Profilaktika İnstitutu
mayafarzaliyeva04@gmail.com

UŞAQLARDA COVID-19-UN EPİDEMİOLOJİ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Xülasə

2019-cu ilin dekabr ayının ortalarında Çinin Uhan şəhərində ilk atipik pnevmoniya hadisəsi qəfildən ortaya çıxdı. Aparılan araşdırmalar nəticəsində 10 yanvar 2020-ci il tarixində potogen aşkar edildi və xəstələrin aşağı tənəffüs yollarından təcrid olunmuş virusun – genom sıralama texnologiyası vasitəsi ilə yeni bir SARS-CoV-2 olduğu təyin olundu. 2 gün sonra Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) bu potogeni 2019-yeni koronavirusu adlandırdı. 11 Fevral 2020-ci il tarixində Beynəlxalq Viruslar Taksonomiyası komitəsinin rəsmi təsnifatında şiddətli kəskin tənəffüs sindromunun koronavirus olduğu elan edildi. ÜST tərəfindən SARS-CoV-2 nin səbəb olduğu xəstəlik COVID-19 adlandırıldı. 12 mart 2020-ci ildə ÜST Covid-19-un pandemiya statusuna çatdığını elan etdi. Uhan şəhərindən başlayaraq dünyaya yayılan xəstəlik 2020-ci ilin ilk həftəsinə qədər 7 milyon insanı yoluxdurdu. Bu xəstəlikdən həyatını itirən insanların sayının 400 minə yaxın olduğu müəyyən edildi. Covid-19 bütün dünyanın sosial-iqtisadi tarazlığını pozan koronaviruslarla əlaqəli son 20 ildə 3-cü böyük tənəffüs xəstəliyidir. Bu icmalda bir sıra ölkələrdə uşaqlar arasında Covid-19-un epidemioloji araşdırmalarının nəticələri yer almışdır.

Açar sözlər: Sars-CoV-2, Covid-19, epidemiologiya, uşaqlar, Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı

Arzu Sakhavat Ismaylova

V.Y.Akhundov Scientific-Research Medical Prophylaxis Institute
arzu_bio@mail.ru

Jamila Murtuza Aliyeva

V.Y.Akhundov Scientific-Research Medical Prophylaxis Institute
rehimova.85@mail.ru

Jahan Sabir Mammadova

V.Y.Akhundov Scientific-Research Medical Prophylaxis Institute
cahanmmmdova455@gmail.com

Arzu Eldar Mirzayeva

V.Y.Akhundov Scientific-Research Medical Prophylaxis Institute
arzumirzoyeva93@gmail.com

Maya Nabi Farzaliyeva

V.Y.Akhundov Scientific-Research Medical Prophylaxis Institute
mayafarzaliyeva04@gmail.com

Epidemiological characteristics of Covid-19 in children

Abstract

In mid-December 2019, the first case of atypical pneumonia suddenly appeared in Wuhan, China. As a result of the research, the pathogen was discovered on January 10, 2020, and the virus isolated from the lower respiratory tract of patients was determined to be a new SARS-CoV-2 by means of genome sequencing technology.

World Health Organization (WHO) named this pathogen the 2019-new coronavirus. On February 11, 2020, the official classification of the International Committee on Taxonomy of Viruses announced that severe acute respiratory syndrome is a coronavirus. The disease caused by SARS-CoV-2 was called COVID-19 by the WHO. On March 12, 2020, the World Health Organization (WHO) announced that Covid-19 has reached pandemic status. Starting from the city of Wuhan, the virus spread around the world, until the first week of 2020, it was determined that the number of patients was 7 million, and the number of people who lost their lives was close to 400 thousand. Covid-19 is the 3rd major respiratory disease in the last 20 years related to coronaviruses, which disrupts the socioeconomic balance of the whole world. This review includes the results of epidemiological studies of Covid-19 among children in several countries.

Keywords: *Sars-CoV-2, Covid-19, epidemiology, children, world health organization*

Giriş

Pandemiyanın baş verdiyi vaxtdan etibarən bir sıra ölkələrdə yetkinlərlə yanaşı uşaqlarda da Covid-19-un yoluxma yolları, simptomları, risk faktorları, epidemioloji və klinik təzahürlərinin xüsusiyyətləri geniş öyrənilir (5). Dünya üzrə pediatrik yoluxmalar 1-8 % təşkil edir (Nina, Lorna, Anja, Sanja, Vladimir, Srdan, Goran, 2019; Juan, Gil, Rong, Zhang, Yang, 2019). Uşaqlarda Covid-19 inkubasiya dövrü 6-13 gündür (Laura, Carla, Martina, Daniela, Mariacarolina, Donatella, Chiara, Laura, Luigi, Natascia, Mohamad, Sandro, Marco, 2022).

Avropa ölkələri arasında İngiltərədə pandemiyanın zirvəsi dönəmində uşaqlarda böyüklərlə müqayisədə xəstəliyin yayılma tendensiyası izlənilib. 5 aylıq (yanvar-may 2020-ci il) araşdırmaya cəlb edilmiş 540.305 nəfərdən 35.200 nəfəri 16 yaşdan az olan uşaqlar idi və onlardan 1408 (4%) nəfərdə PZR-testi müsbət nəticə vermişdi. 3-9 yaş qrupuna aid olan 168 uşağdan yalnız 1-də Covid-19 aşkar edilmişdi. Uşaqların 742-i oğlan, 666-ı qız idi. Median yaş həddi 5.9 il hesablanmışdı. Bu araşdırmada yalnız 2.8% uşağda kəskin tənəffüs simptomları var idi. Uşaqların 50% hospitalizasiya olunmuşdu. Ölüm hallarına gəldikdə isə, 8 nəfərdən 3-də yanaşı gedən xəstəliklər aşkar olunmuşdu (9).

İtaliyadakı araşdırmada 130 uşağdan 41-i (35.5%) 2 yaşdan kiçik, 35 nəfər 2-9 (26.9%), 45 nəfər 10-17 (34.6%) yaş qruplarına daxil idi. 9 (6.9%) uşağın isə yaşı müəyyən edilməmişdi. Median yaş 6 yaş hesablanmışdı. Cinslərə görə bölgədə oğlanlar üstünlük təşkil edirdi: oğlanlar 73 (56.2%), qızlar 57 (43.8%). Ümumilikdə xəstə uşaqların 70-i (53.8%) Covid-19 xəstəsi ilə birbaşa təmasda olmuşdu. 130 uşağın 34-də yanaşı gedən xroniki xəstəliklər (tənəffüs, ürək, sinir, əzələ) müşahidə edilirdi. Uşaqların əksəriyyətində xəstəliyin gedişatı asimptomatik (62.3%), orta ağır (8.5%), ağır (8.5%), kritik (6.9%) idi. 67 uşağda hərarət qeydə alınmışdı (10). Ən çox müşahidə olunan simptomlar öskürək və tənəffüs çətinliyi olmuşdu. 2 uşağda hipoksiya, 15-də qusma, 10-da ishal olduğu bildirilirdi. Digər simptomlardan - boğaz ağrısı, hipo- və ya hiperaktivlik, aşağı ətraflarda ağrı müşahidə olunmuşdu. Xəstələrin 55-i evdə, 75-i isə xəstəxanada müalicə almışdı. Ümumilikdə 9 uşaq reanimasiyaya yerləşdirilmişdi, onlardan yalnız 1 yeniyetmədə serebral iflic, epilepsiya traxeotomiyası diaqnozu olduğuna görə ona mexaniki ventilyasiya təyin edilmişdi. Bütün uşaqlar sağalmış, ölüm hadisəsi qeydə alınmamışdı. Bu tədqiqatda uşaqların əksəriyyəti xəstəliyi simptomuz keçirmişdi. Digərlərində isə ən çox qeydə alınan simptomlar hərarət, öskürək və tənəffüs çətinliyi olmuşdu (16).

Həmçinin Türkiyədə 2530 uşaq arasında aparılan retrospektiv baxış nəticəsində 220 uşağa Covid-19 diaqnozu qoyulmuşdu. Uşaqlardan 107 (48.2%) nəfəri oğlan, 113 (51.8%) nəfəri qız idi. 45% xəstədə asiptomatik və ya yüngül hallar müşahidə olunurdu. Orta, ağır və kritik hallar isə 26,8% təşkil edirdi. Xəstəlik dövründə ümumi simptom olaraq qızdırma (40%), öskürək (59%),

yorğunluq, mialgiya (16,4%), qusma (4,1%), konyuktivit (1,4%) müşahidə edilirdi. 220 xəstədən 3-də mexaniki ventilyasiyaya ehtiyac oldu, ölüm halları qeydə alınmadı (11). Uşaqların əksəriyyəti xəstəliyi asimptomatik keçirmişdi, simptom olaraq ən çox öskürək müşahidə edilmişdi.

17 Avropa ölkəsinin 55 tibb mərkəzindən əldə edilən məlumatda 0-18 yaş arası 286 Covid-19-a yoluxmuş uşaq arasında tədqiqat aparılmışdı. Median - 8,4 yaş, uşaqların 194 nəfəri (67.8%) oğlan, 92-i (32.2%) qız idi. 21 (7.3%) uşaq 1 yaşdan kiçik, 86 (30.1%) - 1-5, 75 (26.2%) - 6-10, 105 (36.4%) - 11-18 yaş qrupuna daxil idi. Məqsəd uşaqlarda xəstəliyin klinik xüsusiyyətlərinin araşdırılması ilə yanaşı, Covid-19 xəstəliyi zamanı uşaqlarda aşkar oluna bilən yeni kəskin ürək-damar iltihabı sindromunun erkən diaqnozunun müəyyənləşdirilməsi idi (12). Bütün xəstələr qəbuldan bir neçə gün əvvəl 38° C-dən yüksək davam edən hərarətlə xəstəxanaya müraciət etmişdilər. 204 xəstədə qarın ağrısı, ishal, 179 xəstədə eritematik dəri səpgisi, 156 xəstədə konyuktival dəyişikliklər, 115 xəstədə klinik şok, 97-də yuxarı tənəffüs yollarının iltihabı və s. simptomlar müşahidə edilirdi. Uşaqların ailə üzvlərinin 14.7%-də PZR test müsbət nəticə vermişdir və onlardan 19.6%-da davamlı qızdırma, 13.6%-da tənəffüs yolları infeksiyası var idi. Covid-19 infeksiyasının klinik simptomatikası böyüklərlə müqayisədə uşaqlarda 1-2% müşahidə olunurdu. Yoluxma zamanı uşaqların böyük əksəriyyətində yalnız yüngül simptomlar inkişaf edirdi və ya xəstəlik simptomuzsuz ötüşürdü (13).

Asiya ölkələrində də uşaqlar arasında Covid-19 xəstəliyi tədqiqatçılar üçün ciddi maraq doğururdu. Çinin Uhan şəhərində Şandong Universitetinin Jinan yoluxucu xəstəxanasında Covid-19-a yoluxmuş 9 uşaq və onların 14 ailə üzvü arasında müqayisəli tədqiqat aparılmışdır. Tədqiqatda virusun yoluxma yolları, xəstəliyin simptomları, klinik göstəriciləri, sağalma və ölüm nisbətinin müqayisəli təhlili yer almışdı. Uşaqların 3-ü (33.3%) oğlan 6-ı (66.7%) qız idi. Median yaş 3.5 il hesablanmışdı. 9 uşaqdan ən kiçiyi 11 aylıq əkizlər idi. Uşaqların 6-da xəstəlik asimptomatik keçmiş, 1 uşaqda kəskin öskürək, 2 də isə yüngül hərarət müşahidə edilmişdi. Yetkinlərin 8-i kişi, 6-ı qadın, median yaş 37 yaş hesablanmışdı. 14 yetkin xəstədə isə qızdırma (57.1%), öskürək (35.7%), yorğunluq və boğaz ağrısı qeydə alınmışdı. Bu araşdırmada ölüm halı aşkar edilməmişdi (14). Nəticə olaraq, uşaqlarda xəstəliyin asimptomatik və ya yetkinlərə nisbətən daha yüngül keçirilməsi vurğulanmışdı.

Səudiyyə Ərəbistanının Riyad şəhərindəki Kral Abdullah İxtisaslaşdırılmış Uşaq Xəstəxanasında 742 uşaqda SARS-CoV-2 aşkar edilmişdi. Cəmi 71 uşaq xəstəxanaya yerləşdirilmişdi. Uşaqların 398 (53.6%) oğlan, 344 (46.4%) qız idi. Uşaqların median yaşı 6 il, onların 60% -i >5 yaş qrupuna aid idilər. Yanaşı gedən xəstəliklərdən ən çox ağciyər (45 uşaq), ürək (22), nevroloji (23), endokrin (8), patologiyalarına rast gəlinirdi. Uşaqların 405-də xəstəlik asimptomatik keçmişdi (Report on the Epidemiological Features of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19), 2020).

Koreya Respublikasında aparılan pediatrik araşdırmada Covid-19-a yoluxmuş uşaqların ölkə əhalisinin yoluxma sayı üzrə faiz nisbəti, həmçinin yoluxma yolları, yaş həddi müəyyən edilmişdi. Koreyada əhalinin 18%-ni ≤ 19 yaş təşkil edir və onlarda yoluxma sayı ümumi yoluxmanın 4.8% -i idi. Yoluxan 15.9% uşaq 0-9 yaş qrupuna aid idi (17).

Orta Asiyada, xüsusən Qazaxıstan Respublikasında uşaqlar arasında Covid-19 infeksiyası ilə bağlı epidemioloji məlumatları təhlil etmək, xəstəliyin şiddətini, cinsi və yaşı arasındakı əlaqəni müəyyənləşdirmək üçün geniş tədqiqatlar aparılmışdı. Covid-19 diaqnozu qoyulmuş 650 uşaqdan 122-i (18.8%) yeni doğulmuşlar və körpələr, 156-ı (24%) - 1-4, 219-u (33.7%) - 5-12 yaş qrupları, 153 nəfər (23.5%) isə yeniyetmələr idi. Median yaş 7.1 müəyyən edilmişdi. Uşaqlardan 366-ı (56.3%) oğlan, 284-ü (43.7%) qız idi. Xəstəlik 558 uşaqda asimptomatik, 4 uşaqda isə ağır keçmişdi. Ən çox müşahidə olunan simptomlar öskürək - 96%, boğaz ağrısı - 83%, qızdırma və rinoreya - 5,5% idi. Nisbətən az müşahidə olunan görünən simptomlar: ishal (13,2%), əzələ ağrısı (1,1%) (1). Xəstələrdən 6-ı reanimasiyaya yerləşdirilmiş, 3 uşaqda isə mexaniki ventilyasiyaya ehtiyac olmuşdu. Ölüm hadisəsi aşkar edilməmişdi. Beləliklə, nəticə olaraq bu araşdırmada uşaqlarda ən çox aşkarlanan simptom öskürək olmuşdu, uşaqların əksəriyyəti xəstəliyi asimptomatik keçirmişdi (Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) COVID-19-u pandemiya kimi xarakterizə edir, 2020).

Asiya ölkələri arasında Covid-19-a yoluxma sayına görə üstünlük təşkil edən Hindistanda 12 yaşınadək 41 uşaq xəstəxanaya yerləşdirilmişdi. Uşaqların median yaşı-1 hesablanmışdı. Yaş qrupları: 6 uşaq (14.6%) <28 günlük, 12 uşaq (29.3%) - 28 gün -1 yaş, 15 (36.6%) - 1-5 yaş, 6 (14.6%) - 6-10 yaş, 2 (4.9%) >10 yaş. Xəstələrin 61%-də yanaşı gedən xəstəliklər aşkar edilmişdi - bədxassəli şiş, hemotoloji pozğunluqlar, anadangəlmə ürək xəstəlikləri, nevroloji anomaliyalar, xroniki ağciyər xəstəliyi və digərləri (Cədvəl 1). Araşdırmada uşaqların xəstəliyi əsasən yüngül keçirdiyi və yanaşı gedən xəstəliklərin üstünlük təşkil etdiyi vurğulanmışdır (18).

Cədvəl 1
Yanaşı gedən xəstəliklər

Simptomlar	Say %
Asimptomatik	11 (26.8%)
Yüngül simptomatik	14 (34.%)
Tənəffüs çətinliyi	13 (31.7%)
Hərərət	9 (21%)
Öskürək	5 (12.1%)
İshal	3 (7.3%)
Səpgi	2 (4.9%)

Çində aparılan digər bir araşdırmaya 2135 xəstə uşaq daxil edilmişdi. Onlardan 1208 -i (56,6%) oğlan idi. Hadisələrdən 728-i (34,1%) laboratoriya tərəfindən təsdiqlənmiş, 1407-də (65,9%) xəstəlik şübhəli hal kimi qeydə alınmışdı. 2135 uşaqdan yalnız 1-də ölüm baş vermişdi. Uşaqların yaş qrupları arasında xəstəliyin gedişatı haqqında ümumi məlumat cədvəl 2-də göstərilmişdir (19).

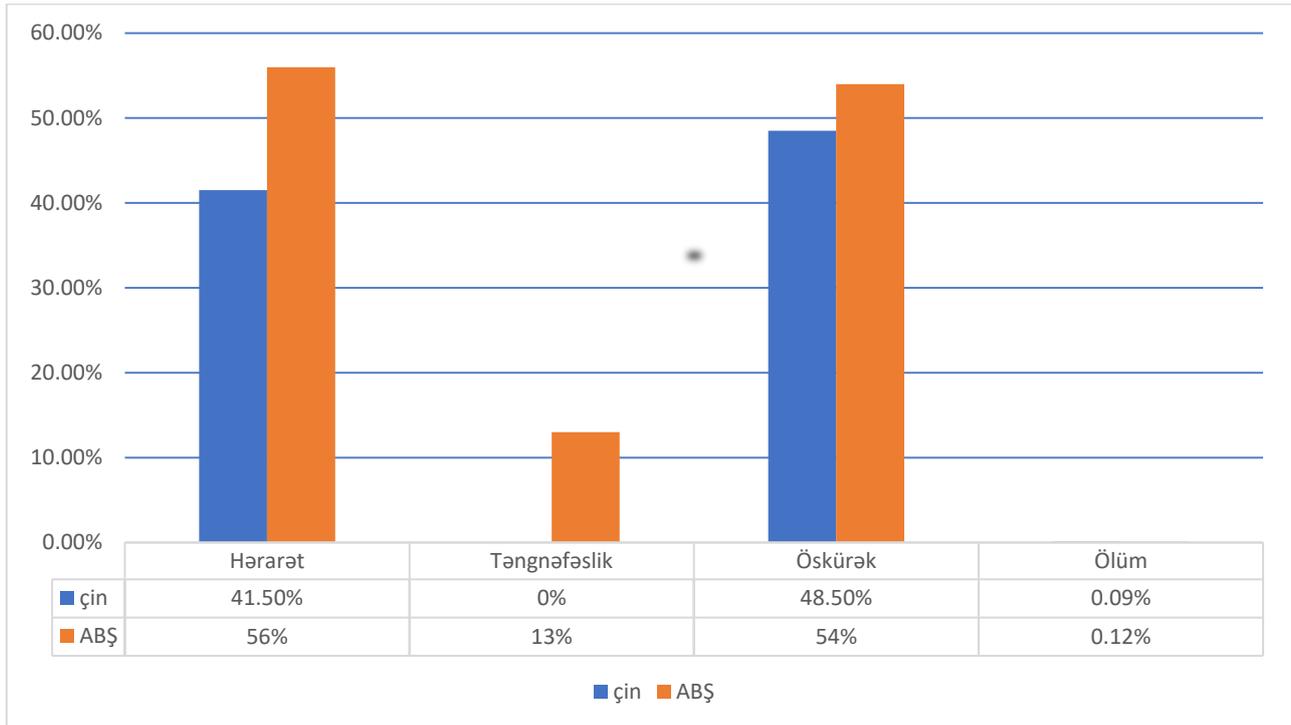
Cədvəl 2.
Uşaqların yaş qrupları arasında xəstəliyin gedişatı

Yaş qrupu	Asimptomatik s %	Yüngül s %	Orta s %	Ağır s %	Kritik s %	Cəmi
<1	7 (1,9)	204 (54,2)	125 (33,2)	33 (8,8)	7(1,9)	376
1-5 yaş	15 (3,1)	245 (49,9)	195 (39,7)	34 (6,9)	2(0,4)	491
6-10yaş	30 (5,8)	277 (53,3)	191(36,7)	22(4,2)	0(0,0)	520
11-15yaş	27 (6,5)	198 (48,1)	170(41,3)	14(3,4)	3(0,7)	412
>15	94 (4,4)	1088(51,0)	826 (38,7)	112(5,3)	13(0,6)	2133

İrənin Qum şəhərində araşdırmalar epidemiyanın ilk 3 ayı ərzində Covid-19 diaqnozu qoyulmuş 24 uşaq arasında aparılmışdı. Uşaqlar arasında yaş həddi 2-15 arasında dəyişirdi. Uşaqlardan 13-ü qız (54%), 11-i (46%) oğlan idi. Bu xəstələrin 21-i iranlı, 3-ü əfqan idi. Ölüm nisbəti 5,2% təşkil edirdi. Ən çox müşahidə olunan simptomlar hərərət (100%), quru öskürək (62.5%), taxipnoye (29%), qarın ağrısı (21%) və qusma (21%) idi. 3 halda 12,5% qızdırma və öskürəklə yanaşı ishal anamnezi də təqdim edilmişdi. Bu araşdırmadakı simptomlara nəzər saldıqda uşaqların hamısında hərərət izlənilirdi (Kammoun, Masmoudi, 2020).

Daha bir araşdırmada dünyanın 3 ölkəsindən əldə edilən geniş tədqiqatların nəticələri təqdim olunmuşdu. Belə ki, Covid 19-a yoluxmuş Çindən - 2143, ABŞ -dan- 2572, İspaniyadan - 365 uşaq arasında orta yaş həddi, xəstəliyin klinik gedişatının müqayisəli təhlili ilə aparılmışdır (Arzu, 2020). 2143 çinli uşaqların median yaşı təxminən 7, ABŞ-dan olan uşaqlarda təxminən 11, İspaniyadan olan uşaqlarda isə 10 müəyyən edilmişdi. ABŞ-dan olan 2572 uşağın təxminən 1/3-i 15-17 yaş

qruplarına aid idi. Xəstəliyin əlamətləri və simptomları eyni görünsə də, xəstəxanaya yerləşdirmə faizi və kritik hallar ölkədən ölkəyə fərqlənirdi. 2572 amerikalı uşaq arasında təxminən 5,7%-i xəstəxanaya, onlardan 0,58%-i reanimasiya şöbəsinə yerləşdirilmişdi. ABŞ-da uşaqlar arasında hospitalizasiyanın ən yüksək faizini (15%) 1 yaşdan kiçik uşaqlar təşkil etmişdi. Çinli uşaqların demək olar ki, 6% -də, İspan körpələrinin 10% -də xəstəliyin gedişatı ağırdan kritik vəziyyətə qədər inkişaf etmiş və onlar reanimasiyaya yerləşdirilmişlər. Çinli uşaqlar arasında 2 ölüm (14 yaş və 10 aylıq), amerikalı uşaqlarda isə 3 ölüm hadisəsi baş vermişdir. Nəticə etibarilə uşaqların əksəriyyətində simptomlar arasında hərərət üstünlük təşkil edirdi (21). Şəkil 1-də ABŞ və Çindən olan uşaqlarda xəstəliyin klinik gedişatı göstərilmişdir.

Şəkil 1. ABŞ və Çindən olan uşaqlarda xəstəliyin klinik gedişatı

2020-ci ilin sentyabr ayına qədər Braziliyada 4,3 milyon Covid-19 hadisəsi, 821 uşaq və yeniyetmə olmaqla 135 000 ölüm qeydə alınmışdır (22).

Brazilyanın Şimal-Şərq bölgəsində uşaqlar arasında ölüm sayının çox olmasının səbəblərini aydınlaşdırmaq üçün geniş tədqiqatlar aparılmışdır. Sergipe şəhərində 30 sentyabr 2020-ci ilə qədər 19 yaşdan kiçik uşaqlar arasında 6038 COVID-19 hadisəsi olduğu, onlardan 37-nin öldüyü bildirilmişdi. Sergipedə əhəlinin 759 907 nəfəri 19 yaşa qədər uşaqlardır. Ştatda hər 100 000 uşaq sayına görə 4,87 ölüm nisbəti qeydə alınmışdır (23).Covid-19 xəstəliyinin yaş qrupları arasında yayılma sayı cədvəl 3-də göstərilmişdir.

Cədvəl 3

Covid-19 xəstəliyinin yaş qrupları arasında yayılma sayı

Yaş qrupu	Təstiqlənmiş halların sayı	Ölüm sayı	Əhali	Ölümün nisbəti
<1 yaş	98	15	34 016	15.31%
1-4 yaş	935	4	136 606	0.43%
5-14 yaş	2190	10	387 240	0.46%
15-19 yaş	2815	8	202 045	0,29%
Hamısı	6038	37	759 907	0.61%

ABŞ-da Covid-19 əhalinin 22% -də, uşaqların isə 1.7%- də rast gəlinirdi. ABŞ-da tədqiqat dövründə 7256 xəstədən 424-də (5.8%) SARS-CoV-2 üçün müsbət nəticə vermişdir. Tədqiqatda xəstələrin 39%-ni 1-5 yaş aralığında olan uşaqlar təşkil edirdi. Uşaqların median yaşı 5,9 il hesablanmışdır. Cədvəldə uşaqların yaş qrupları arasında yoluxmanın nəticələri verilmişdir (24).

Cədvəl 4

Uşaqların yaş qrupları arasında yoluxmanın nəticələri

Yaş qrupu	Ümumi testlər	Müsbət testlər
0-12 ay, n (%)	1193 (16,4%)	70 (16,5)
1–5 il, n (%)	2456 (33,8%)	96 (22,6)
6-11 yaş, n (%)	1535 (21,2%)	77 (18,2)
12-17 yaş, n (%)	1651 (22,8%)	134 (31,6)
18-21 yaş, n (%)	421 (5,8%)	47 (11,1)
kişi cinsi, n (%)	3929 (54,3%)	215 (50,7)

İrqi görə, qaradərili uşaqların 10,6%- da (226/2132), ağ rəngli uşaqların 3,3%-da (117/3592) PZR pozitiv nəticə olmuşdur. Uşaqlarda astma, piylənmə və zehni sağlamlıq pozğunluqları ən çox müşahidə olunan yanaşı xəstəliklər idi. Bəd xassəli şişlər və ya digər immun çatışmazlıq, hipertenziya və diabetes mellitus nadir hallarda qeyd edilirdi (4). Müayinə zamanı olan simptomlar öskürək, hərərat və nəfəs darlığı idi. 12 xəstənin vəziyyəti kritik olduğuna görə mexaniki ventilyasiya tələb olunurdu; yaşları 2 - 18 aralığında dəyişirdi. Xəstələrin 29%-i stasionar müalicə, 7%-i invaziv ventilyasiya almışlar. Bu araşdırmada SARS-CoV-2 infeksiyası ilə 2 ölüm hadisəsi təsdiqlənmişdi (25).

Nəticə

Araşdırdığımız məqalələri dəyərləndirdikdə belə məlum olur ki, uşaqlar arasında Covid-19-a yoluxmada oğlanlar üstünlük təşkil edirdi. Xəstəliyin gedişatı əksər araşdırmalardakı uşaqlarda asimptomatik və yüngül simptomatik keçirdi. Simptomlardan ən çox rast gəlinən hərərat, öskürək, tənəffüs çətinliyi olmuşdu. Ölüm halları uşaqlar arasında azlıq təşkil edirdi. Araşdırdığımız ölkələr arasında ən çox ölüm halı Brazilyada qeydə alınmışdı (100.000 – 4.87%). Ölənlər uşaqlardan yalnız 3-də yanaşı gedən xəstəliklər var idi.

Uşaqlar yetkin şəxslərlə müqayisədə SARS–CoV-2 virusuna ailə üzvləri tərəfindən yoluxurlar, yeni doğulmuşlara isə, virusun şaquli (anadan uşağa) yolla ötürüldüyü müəyyən edilmişdir. SARS epidemiyasında olduğu kimi, SARS-CoV-2-də uşaqlar bu virusa az yoluxur, xəstəlik simptomları isə böyüklərə nisbətən yüngül keçir. Nəticə olaraq, uşaqlar müalicəyə yaxşı tabe olub, əsasən fəsadsız sağalır. Uşaqlar arasında 6 aya qədər olan körpələr (əsasən oğlanlar) xəstəliyin ağır formalarına həssasdırlar. Həmçinin, yanaşı gedən və əsas xəstəliyi olan uşaqlarda Covid-19-un şiddətli klinik gedişatının artması mümkündür.

Ədəbiyyat

1. Zimmermann, Petra MD, PhD Curtis, Nigel FRCPCH, PhD COVID-19 in Children, Pregnancy and Neonates: A Review of Epidemiologic and Clinical Features doi: 10.1097/INF.0000000000002700
2. Nina, K., Lorna, M., Anja, S., Sanja, F., Vladimir, T., Srdan, R., Goran, T. (2019). Epidemiological and clinical features of Croatian children and adolescents with a PCR-confirmed coronavirus disease: differences between the first and second epidemic wave <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7821366>
3. Juan, J., Gil, M., Rong, Z., Zhang, Y., Yang, H. (2019). L C Poon Effect of coronavirus disease. (COVID-19) on the maternal, perinatal and neonatal outcome: systematic review DOI: 10.1002/uog.22088

4. Laura, C., Carla, B., Martina, V., Daniela, F., Mariacarla, S., Donatella, C., Chiara, G., Laura, P., Luigi, L., Natascia, I., Mohamad, M., Sandro, L., Marco, C. (2022). Sedentary lifestyle and precocious puberty in girls during the COVID-19 pandemic: an Italian experience *Endocr Connect*. Feb 14;11(2):e210650. doi: 10.1530/EC-21-0650.
5. Shamez, N., Ladhani, Zahin, C., Hannah, G. Davies, A., Iain, H., Joanne, L., Mary, S., Simon D., Heather, W., Nick, A., Maria, Z., Susan, H., Mary, R. COVID-19 in children: analysis of the first pandemic peak in England <http://dx.doi.org/10.1136/archdischild-2020-320042>
6. Niccolo Parri, Anna Maria Magistà, Characteristic of COVID-19 infection in petiatric patients: early findings from two Italian Pediatric Research Networks <https://link.springer.com/article/10.1007/s00431-020-03683-8>
7. Dinagul, B., Riza, B., Bayan, T., Ildar, F., Timur, S., Shynar, T. COVID-19 in the paediatric population of Kazakhstan <https://doi.org/10.1080/20469047.2020.1857101>
8. Burcu, Y., Yasemin, O., Kubra, A., Pembe, O., Sibel, G., Sare, I., Musa, K., Sevilya, K., Ali, C., Mehmet, C. Characteristics and Management of Children with COVID-19 in Turkey. doi:10.4274/balkanmedj.galenos.2020.2020.7.52
9. Israel, V, Yogen, S., Joan Sanchez-de-Toledo. AEPC COVID-19 Rapid Response Tea A cute Cardiovascular Manifestations in 286 Children With Multisystem Inflammatory Syndrome Associated With COVID-19 Infection in Europe DOI: 10.1161/CIRCULATIONAHA.120.050065 <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33166189/>.
10. Liang, S., Xiang, M., Huafeng, Y., Zhaohua, Z., Pengfei, B., Yuling, H., Jing, S., Yanqin, L, Chun, Y., Jin, G., Zhongfa, Z., Zhongtao, G. The different clinical characteristics of corona virus disease cases between children and their families in China the character of children with COVID-19 <https://doi.org/10.1080/22221751.2020.1744483>
11. Musaed, A., Yasser, M., Kazzaz, Tahir, H., Jubran, A., Hamad, A., Alaa A., Maria, A., Shahad, H., Mohammed, S., Sameera, M., Johania, A. SARS-CoV-2 infection in children, clinical characteristics, diagnostic findings and therapeutic interventions at a tertiary care center in Riyadh, Saudi Arabia doi: 10.1016/j.jiph.2020.12.034 <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7833958/>
12. Report on the Epidemiological Features of Coronavirus Disease 2019 (COVID-19). (2020). Outbreak in the Republic of Korea from January 19 to March 2. Prof Haiyan Qiu, MD Junhua Wu, MD Liang Hong, MD Yunling Luo, MD Prof Qifa Song, MSc <https://doi.org/10.3346/jkms.2020.35.e112>.
13. Sourav, B., Aritra, G., Avishikta, D., Mousami, N., Rakesh, M. A India Preliminary Report of COVID-19 in Children in doi: 10.1007/s13312-020-2004-6.
14. Jiatong She Lanqin Liu Wenjun Liu COVID-19 epidemic: Disease characteristics in children First published: 31 March 2020 <https://doi.org/10.1002/jmv.25807>.
15. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatı (ÜST) COVID-19-u pandemiya kimi xarakterizə edir. (2020). Cenevrə, İsveç. <https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019>.
16. Yuanyuan, D., Xi, M., Yabin, H., Xin, Q., Fan, J., Zhongyi, J., Shilu, T. DOI: <https://doi.org/10.1542/peds.2020-0702>.
17. Setareh Mamishiab Hosein Heydaric AlirezaAziz-Aharid Mohammad Reza Shokrollahic Babak Pourakbaria Shima Mahmoudia Zahra Movahedic. <https://doi.org/10.1016/j.jmii.2020.07.019>.
18. Kammoun, E., Masmoudi, K. (2020). A. links open overlay, R.Kammoun Person Envelope, Masmoudi, K. Paediatric aspects of COVID-19: An update. *Respiratory Medicine and Research*. Retrieved December 12, from <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S2590041220300209>
19. Arzu, D. (2020). 1: 36-41 https://dergi.yuksekihtisasuniversitesi.edu.tr/dosya1/JYIUC1S1_36-41.pdf.
20. Arnaldo, B., Fernanda, S., Gustavo, R. Dos Santos et al. Brazilian Research Network in Pediatric Intensive Care, (BRnet-PIC) 27DOI: 10.1016 / j.jpmed.2020.07.002
21. Aline de Siqueira Alves Lopes, Sarah Cristina Fontes Vieira, Roseane Lima Santos Porto, Victor Santana Santos, Debora Cristina Fontes Leite, Luis Eduardo Cuevas, Ricardo Queiroz

- Gurgel Coronavirus disease-19 deaths among children and adolescents in an area of Northeast, Brazil: ühy so many? Trop Med İnt Health.2021 Jan;26(1):115-119. Doi: 10.1111/tmi.13529.
22. William, O., Sarah, G., Leila, P., Louis, B., Susan, C., Julia, S., Rebecca, H., Audrey, O., Xianqun, L., Jeffrey, G. Author Notes. The Epidemiology of Severe Acute Respiratory Syndrome Coronavirus 2 in a Pediatric Healthcare Network in the United States doi: 10.1093/jpids/piaa074.
 23. Epidemiological and clinical features of pediatric COVID-19 <https://bmcmmedicine.biomedcentral.com/articles/10.1186/s12916-020-01719-2>
 24. Virus Taxonomy King, A., Lefkowitz, E., Adams, M., Carstens, E. (2011). Virus Taxonomy: Ninth Report of the International Committee on Taxonomy of Viruses. Volume 9 Elsevier; Amsterdam, The Netherlands. https://books.google.az/books?hl=ru&lr=&id=aFYaE9KXEXUC&oi=fnd&pg=PP1&ots=uMfnPv8eXM&sig=ug0DEM84QM45hGfXHuy3UBtY5yo&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false
 25. Burcu, Y., Yasemin, O., Kubra, A., Pembe, O., Sibel, G., Sare, I., Musa, K., Sevilay, K., Ali, C., Mehmet, C. Characteristics and Management of Children with COVID-19 in Turkey doi: 10.4274/balkanmedj. galenos.2020.2020.7.52

Rəyçi: b.ü.f.d. Şeyda Şixəliyeva

Göndərilib: 12.09.2022

Qəbul edilib: 03.11.2022